

Πώς βλέπουμε

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

‘Ο Σολωμός ήταν, στά ξημερώματα της νεοελληνικής ζωής, όταν το άκατάλυτο Φως της ελληνικής Ψυχής και του ελληνικού Λόγου πάλευε να βγει από μια καταιγίδα αιώνων, το οὐράνιο τόξο, που αποκάλυψε και πάλι έναρμονισμένες τις βασικές αποχρώσεις αυτού του Φωτός. Πιστεύω, ότι θα πρέπει να στρέφουμε και σήμερα και πάντα τα μάτια μας στον Σολωμό, για να μη χαθούν μέσα μας οι αποχρώσεις αυτές, που δεν κινδυνεύουν τόσο από το σκοτάδι (αυτό έρχεται και παρέχεται σαν την κάθε νύχτα), όσο από το πολύ άφ’ημένο — άσχετο με τον ελληνικόν όρζοντα — φως των τωρινών και έρχόμενων καιρών.

ΝΚΟΣ ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

‘Ο ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ είναι, για μένα, ένας από τους μεγαλύτερους ποιητάς των αιώνων. ‘Ο ΣΟΛΩΜΟΣ (ό πρώτος), ό BAUDELAIRE και ό HOLDERLIN με συνοδεύουν, άνελλιπτώς, από τα παιδικά μου χρόνια ίσαμε σήμερα. Κατόπιν άγάπησα τον LAUTREAMONT, τον ΚΑΒΑΦΗ, τον ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ, τον APOLLINAIRE. ‘Ο ΣΟΛΩΜΟΣ, όμως παραμένει πάντα, φυσικά, ό πρώτος.

“Οτι κι’ άν έγραψε ό ΣΟΛΩΜΟΣ είναι κι’ ένα άριστούργημα. Άπ’ τη νεανική του περίοδο μέχρι το κορύφωμα της παραγωγής, του, αλλά και τα σατυρικά του, τα πεζά του, οι έπιστολές του, είναι, κυριολεκτικά, θαύματα. Ακόμα κι’ οι Ιταλικές δοκιμές του, που θέβαια σκόπευε τελικά να τις μεταπλάση και να τις ολοκληρώση στα ελληνικά.

Τώρα, άν έγραφε αυτές τις σκληρές παρατηρήσεις, για τους ίδιους του τους στίχους, στα περιθώρια των εκδοθέντων ύμνων του, αυτό δεν πρέπει ποσώς να μας έπηρεάζη. Αντίθετα μας πείθει για τη δίψα που είχε, ό μέγας αυτός καλλιτέχνης, για μια περαιτέρω τελειοποίηση των ήδη απόλυτα τέλειων έπιτευγμάτων του.

Πιστεύω πως, αυτοί που φέγουν το σολωμικό έργο για τον «άποσπασματικό» (;) χαρακτήρα του, δεν ξέρουν τι λένε. Το κάθε κείμενο του ΣΟΛΩΜΟΥ είναι πλήρες, ολοκληρωμένο, αυτοτελές. Ακό στον πιο απομεμονωμένο ακόμα στίχο του, άφθονον έννοιες, στοχασμοί, αισθήματα.

‘Ο ΣΟΛΩΜΟΣ δεν είναι μόνο ό μεγάλος Ποιητής. Είναι και ό μεγάλος Έλληγν. Γνώρισε την Ιταλία και τις έμορφιές της από παιδί. Όμως ό νοός του εΐτανε μόνο και πάντα στην Ελλάδα, Μόλις το μπόρεσε, επέστρεψε στην γενέτειρα, για να μην εγκαταλείψη ποτέ πιά την Έρτάνησο. Η ψυχή του δονούσε με κάθε τι το ελληνικό και ό βαθύς, ό μεγαλοφυής χειρισμός του της γλώσσας μας μαρτυράει τι εκλεινε μέσα στην ψυχή του. Αύτη ή φράση του: «CHIUDI NELLA TUA ANIMA LA GRECIA: (Ο ΑΛΤΡΑ COSA) ...», που μάς περιέσωσε ό Καιροφύλας, κρύβει έναν όλοκληρο κόσμο. «ΚΛΕΙΣΕ ΜΕΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: (Ή ΟΤΙΔΗ-

Σολωμό σήμερα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΤΣΟΣ

Βλέπω σήμερα τὸν Σολωμὸ ὅπως τὸν ἔδλεπα ἀπὸ πάντα: ἕνα γιγάντιο ποιητικὸ ἀνάστημα, ἕνα μὲ τεράστιο πνευματικὸ φάσμα προικισμένο ποιητῇ, ποῦ συνδυάζει τὸ «ὄψος» μὲ μιὰ σπάνια μουσικὴ εὐαισθησία.

Τὸ λιτὸ καὶ τὸ καίριο τοῦ λόγου του ἐκφράζει ἕνα ἀνώτερο πνευματικὸ ἦθος. Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σολωμοῦ ὑπῆρξε μεγαλειότερη ἀπὸ τὴ δυνατότητα τῆς πραγματοποίησης. Γι' αὐτὸ τὰ ἀληθινὰ μεγάλα ἔργα του εἶναι ὅλα ἀποσπάσματα, φωτεινὲς ἐκλάμψεις ποῦ μποροῦμε κάποτε νὰ τοποθετήσουμε μέσα σ' ἕνα μεγαλόπνοο σχεδίασμα. Αὐτὴ στάθηκε ἡ ἀδυναμία τῆς δυνάμεώς του. Ἀλλὰ καὶ ἔτσι ὅπως εἶναι, μένει ἕνας μεγάλος ποιητὴς, ὅχι μόνον γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλη τὴν Εὐρώπῃ τοῦ δέκατου ἑνάτου αἰῶνα. Κρίμα ποῦ μόνον ὅσοι ξέρουν ἐλληνικὰ μποροῦν νὰ τὸν καταλάβουν. Ὁ Σολωμὸς ἀνήκει στὴν κατηγορίαν ἐκείνων τῶν μεγάλων λυρικῶν ποῦ δὲν μεταφράζονται.

* * *

ΠΟΤΕ ΑΛΛΟ) ΚΑΙ ΘΑ ΛΙΣΘΑΝΘΗΣ ΝΑ ΛΑΧΤΑΡΙΖΗ ΜΕΣΑ ΣΟΥ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΜΕΓΑΛΕΙΟ, ΚΑΙ ΘΕΛΑ ΕΙΣΑΙ ΕΥΤΥΧΗΣ». Ἀξιοσημείωτο ὅτι τὸ μέσα σὲ παρένθεση «ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΛΛΟ» γράφτηκε μετὰ τὴς δύο κατακόρυφες τελείας. Δηλαδή, γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, τοῦ ἀρχοῦσε ἡ πληρωσὴ τῆς ψυχῆς του μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ, σὰν σκέφτηκε πῶς ἀποτεινότανε σὲ πολλοὺς, προσθέτει τὸ «ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΛΛΟ». Κι' ἔτσι μιὰς φανερώνεται, ἀκόμη μιὰ φορὰ, πόσο βαθειὰ ἔβλεπε ὁ ΣΟΛΩΜΟΣ μ' αὐτὴνα τὴν προσήλωσή του στὴς κατ' ἐξοχὴν ἀρετὲς τῆς Φυλῆς μας: τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν ἀποστροφή γιὰ κάθε δογματισμὸ καὶ γιὰ κάθε εἶδους μισαλλοδοξίαν.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

(...) Λυποῦμαι ποῦ δὲν μοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ικανοποιήσω τὸ αἷτημά σας. Ἡ ὑπόθεσις Σολωμοῦ εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ ἐρεθὴ γιὰ μένα. Μικρὴν δλόκληρη ζωὴ περιμένω νὰ λισθανθῶ ὥριμος γιὰ νὰ μιλήσω ὅπως τοῦ ἀξιῖζει. Καὶ ἡ στιγμή δὲν ἔφτασε. Ἴσως δὲν φτάσει ποτέ. Ὅπωςδήποτε δὲν θὰ ἤθελα νὰ κάνω κάτι συμβατικόν.

Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ

«Ὁ Σολωμὸς ζεῖ ἀνάμεσά μας. Κανεὶς δὲ δέλεπει τὸ πρόσωπό του, μὰ τὸν ἀκοῦμε νὰ κοινώνει μαζί μας μὲ τὴ σημερινή καὶ γνώριμην ποιητικὴν ὁμιλίαν. Ἡ ἱστορία τούτῃ μοιάζει μὲ μῦθο. Μῦθος εἶναι ὁ ἀληθινὸς Ποιητὴς, γιατί μπορεί καὶ διασκελίζει τὸ χρόνο καὶ εἶναι πάντα παρίων ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ Σολω-